

<https://doi.org/10.52326/csd2023.10>

ANALYSIS OF THE COMPETITIVENESS OF THE CEREALS SECTOR IN THE CONTEXT OF ORGANISATIONAL AND LEGAL FORMS OF FARM MANAGEMENT FOR THE 2023-2024 SEASON

ANALIZA COMPETITIVITĂȚII SECTORULUI CEREALIER ÎN CONTEXTUL FORMELOR ORGANIZATORICE ȘI JURIDICE DE ADMINISTRARE A EXPLOATAȚIILOR AGRICOLE PENTRU SEZONUL 2023-2024

Andrei Zbancă¹, PhD., Ghenadie Negritu², PhD., Elena Șcerbacov³, PhD.

^{1,2,3} Technical University of Moldova, 168 Stefan cel Mare and Sfânt Boulevard, Chisinau 2004, Chisinau, Moldova

Abstract: The biggest problem for farmers in the cereals and oilseeds sector is the low competitiveness of the products, which makes it much more difficult to market them in the conditions of pronounced competition.

Outdated and extensive technologies, fierce competition from the Black Sea basin, high costs of means of production for agriculture in the Republic of Moldova, expensive credits and existing regional crises have major effects on the sector and domestic products, as they are much more expensive also due to low harvests, such as and inefficient management of agricultural holdings especially in the case of micro, small and medium farmers.

The modernization of agriculture, technologies and tillage systems, innovations and digitization must be urgently needed to create sustainable premises for the development of agricultural holdings.

Keywords: *vegetable sector, cereals, competitiveness, sustainability, agricultural exploitation, profitability, climate resilience.*

Adnotare: Cea mai mare problemă pentru fermierii din sectorul cerealelor și al semințelor oleaginoase este competitivitatea scăzută a produselor, ceea ce face mult mai dificilă comercializarea acestora într-un mediu extrem de competitiv.

Tehnologiile învechite și extensive, concurența dură din partea țărilor din bazinul Mării Negre, costul ridicat al inputurilor pentru agricultură în Republica Moldova, creditele costisitoare și crizele regionale existente au un impact serios asupra sectorului și a produselor autohtone, deoarece acestea devin mult mai scumpe atât din cauza randamentelor scăzute, cât și din cauza gestionării ineficiente a exploatațiilor agricole, în special în cazul fermierilor micro, mici și mijlocii.

Modernizarea agriculturii, a tehnologiei și a sistemelor de lucrare a solului, inovarea și digitalizarea ar trebui să fie necesare de urgență pentru a crea premise durabile pentru dezvoltarea exploatațiilor agricole.

Cuvinte-cheie: *sectorul vegetal, cereale, competitivitate, sustenabilitate, exploatare agricolă, profitabilitate, reziliență climatică.*

Material și metodă

Cercetările au fost realizate în cadrul proiectului Jean Monnet Chair „Promovarea rolului de lider al Uniunii Europene pentru managementul dezvoltării durabile în contextul integrării europene”

Scopul lucrării constă în evaluarea situației din sectorul producerii de cerealiere și culturi oleaginoase a RM în contextul formelor organizatorice și juridice de administrare a exploatațiilor agricole pentru perioada 2023-2024 și formularea concluziilor operaționale pentru dezvoltarea durabilă și competitivă a sectorului și economiei în general.

Metodologia de analiză a sectorului de producere și comercializare a cerealiereleor a inclus următoarele etape dintr-un proces metodologic complex:

- (1) Colectarea, sistematizarea și analiza datelor sectoriale din întreprinderile agricole
- (2) Discuții și comunicări cu actori și instituții pentru analiza opiniilor și oportunităților de dezvoltare a sectorului autohton al cerealiereleor prin prisma fermierilor mici și mijlocii
- (3) Elaborarea bugetelor actualizate pentru sectorul de cerealiere și culturi oleaginoase autohton și analiza lor la nivel de diferite nivele de administrare a exploatațiilor agricole
- (4) Elaborarea analizelor, inclusiv a concluziilor și recomandărilor.

Rezultate și discuții

Problema cea mai mare pentru fermierii din sectorul de cerealiere și culturi oleaginoase este competitivitatea joasă a produselor, ceea ce face mult mai dificil comercializarea lor în condițiile de concurență pronunțată.

Tehnologiile învechite și extensive, concurența acerbă din bazinul Mării Negre, costurile înalte la mijloacele de producere pentru agricultură din RM, creditele scumpe, reziliența climatică tot mai pronunțată și crizele existente au efecte majore asupra sectorului și ca rezultat produsele autohtone sunt mult mai scumpe din cauza recoltelor scăzute și administrării joase a exploatațiilor agricole, în special în cazul fermierilor micro, mici și medii.

Competitivitatea scăzută este cauzată de creditele extrem de scumpe pentru investiții și mijloace circulante, inputuri agricole cele mai scumpe din zona bazinului Mării Negre, crizele locale și regionale frecvente fără un mecanism eficient de compensare și ajutorare, tehnologiile extensive de cultivare a cerealelor și nu în ultimul rând de comunicarea și colaborarea ineficientă între actorii lanțurilor valorice.

În continuare se propune spre analiză bugetele de venituri și cheltuieli în RM la cultivarea principalelor culturi de câmp pentru trei modele de afaceri în condițiile anului 2023 (simulare estimativă):

- (i) aplicarea tehnologiilor recomandate;
- (ii) tehnologii aplicate în întreprinderi agricole consolidate cu suprafețele prelucrate / administrate mai mare de 100 hectare (cele care dețin tot necesarul de mijloace fixe: tractoare, agregate, combine, echipamente de curățat și calibrat cerealele, depozite pentru stocare și păstrare a cerealelor);
- (iii) tehnologii aplicate în exploatațiile agricole micro (până la 2 hectare), mici (2.1-10 hectare) și medii (10.1-100 hectare) (cele care dețin minimum necesar de mijloace fixe: tractor, agregate, mini depozite pentru stocare și păstrare a cerealelor).

Tabelul 1. Analiza comparativă pentru cultura grâu alimentar

Specificare	Tehnologia analizată în condițiile anului 2023 (inclusiv TVA)			Tehnologia recomandată în comparație cu:	
	Tehnologia recomandată	Tehnologia aplicată în exploatațiile consolidate	Tehnologia aplicată în exploatațiile mici (neplătitori de TVA - venituri din vânzări fără TVA)	Tehnologia aplicată în exploatațiile consolidate	Tehnologia aplicată în exploatațiile mici (neplătitori de TVA - venituri din vânzări fără TVA)
I. Venituri din vânzări, lei	24,500.0	19,250.0	14,583.3	5,250.0	9,916.7
II. Costul mijloacelor de producție, lei	10,736.5	8,776.8	5,252.9	1,959.7	5,483.5
III. Costul serviciilor mecanizate, lei	3,494.4	3,303.7	3,947.2	190.7	-452.9
IV. Costul operațiilor manuale, lei	183.6	146.7	118.5	36.9	65.1
V. Alte costuri și taxe, lei	3,610.0	3,610.0	3,610.0	0.0	0.0
VI. Cheltuieli neprevăzute, lei (II+III+IV+V)*5%	901.2	791.9	646.4	109.4	254.8
VII. Consumuri variabile + fixe, lei (II+III+IV+V+VI)	18,925.7	16,629.1	13,575.1	2,296.6	5,350.6
VIII: Profit brut, lei (I-VII)	5,574.3	2,620.9	1,008.2	2,953.4	4,566.1
IX: Rentabilitate, % (VIII / VII*100%)	29.5%	15.8%	7.4%	13.7%	22.0%
Recolta planificată, t / ha	7.00	5.50	4.50	1.5	2.5
Costul unitar, lei / t	2,703.67	3,023.47	3,016.69	-319.8	-313.0

Sursa: Elaborată de grupul de autori

Bugetele au fost analizate în baza calculului cu TVA pentru culturile cerealiere, care va permite analiza fluxurilor generate de la cultivarea lor și pentru a înțelege din punct de vedere operațional cum vor fi acoperite ieșirile de numerar (costurile) cu intrările din contul veniturilor din vânzări.

Grâul de toamnă este o cultură ce necesită mult azot pentru formarea recoltelor stabile (30 kg s.a. la o tonă de boabe de grâu) și reieșind din faptul că îngrășămintele cu azot au fost extrem de scumpe la începutul anului, în perioada ianuarie-martie 2023, nu toți fermierii și-au permis să introducă normele necesare (în special fermierii mici și medii). În acest context recoltele vor fi mai mici în unele categorii de gospodării (micro și mici) și astfel s-a ratat un an ce poate fi caracterizat prielnic pentru cultivarea culturilor de câmp.

Costul unitar practic este identic cu prețul mediu de comercializare și astfel o bună parte din fermieri care aplică tehnologiile minimaliste (extensive) vor avea pierderi. Ploile abundente din perioada 5-8 iulie 2023 au avut efecte benefice pentru grupa a doua de culturi cerealiere, iar în cazul grâului alimentar a avut efecte negative prin spălarea glutenului și în consecință grâul poate fi doar furajer.

Important de menționat pentru sectorul de cerealiere - fermierii mici care cultivă cerealiere și dețin animale la creștere și îngrășare vor putea avea unele beneficii elucidate prin faptul că este dezvoltat lanțul valoric la cerealiere. Deoarece la produsele de origine animală se atestă o cerere sporită și un preț mult mai avantajos, acest fapt se va solda cu un nivel de profitabilitate generală a exploatației agricole mai ridicat.

Tabelul 2. Analiza comparativă pentru cultura grâu furajer

Specificare	Tehnologia analizată în condițiile anului 2023 (inclusiv TVA)			Tehnologia recomandată în comparație cu:	
	Tehnologia recomandată	Tehnologia aplicată în exploatațiile consolidate	Tehnologia aplicată în exploatațiile mici (neplătitori de TVA - venituri din vânzări fără TVA)	Tehnologia aplicată în exploatațiile consolidate	Tehnologia aplicată în exploatațiile mici (neplătitori de TVA - venituri din vânzări fără TVA)
I. Venituri din vânzări, lei	22,400.0	17,600.0	13,333.3	4,800.0	9,066.7
II. Costul mijloacelor de producție, lei	9,758.7	7,599.1	4,504.5	2,159.7	5,254.2
III. Costul serviciilor mecanizate, lei	3,490.8	3,299.4	3,917.1	191.4	-426.3
IV. Costul operațiilor manuale, lei	177.6	139.5	112.5	38.1	65.1
V. Alte costuri și taxe, lei	3,610.0	3,610.0	3,610.0	0.0	0.0
VI. Cheltuieli neprevăzute, lei ((II+III+IV+V)*5%)	851.9	732.4	607.2	119.5	244.7
VII. Consumuri variabile + fixe, lei (II+III+IV+V+VI)	17,889.0	15,380.4	12,751.3	2,508.6	5,137.7
VIII: Profit brut, lei (I-VII)	4,511.0	2,219.6	582.0	2,291.4	3,929.0
IX: Rentabilitate, % (VIII / VII*100%)	25.2%	14.4%	4.6%	10.8%	20.7%
Recolta planificată, t / ha	7.00	5.50	4.50	1.5	2.5
Costul unitar, lei / t	2,555.57	2,796.44	2,833.63	-240.9	-278.1

Sursa: Elaborată de grupul de autori

Tot grâul care nu poate fi catalogat ca fiind alimentar va trece în categoria grâului furajer. Estimativ în RM peste 80-90% din suprafețele însămânțate cu grâu se obține doar grâu furajer. În rest concluziile sunt aceleași ca și în cazul grâului alimentar – punctul critic este la limită și anul curent va fi o cultură cu rentabilitate joasă.

Tabelul 3. Analiza comparativa pentru cultura – orz

Specificare	Tehnologia analizată în condițiile anului 2023 (inclusiv TVA)			Tehnologia recomandată în comparație cu:	
	Tehnologia recomandată	Tehnologia aplicată în exploatațiile consolidate	Tehnologia aplicată în exploatațiile mici (neplătitori de TVA - venituri din vânzări fără TVA)	Tehnologia aplicată în exploatațiile consolidate	Tehnologia aplicată în exploatațiile mici (neplătitori de TVA - venituri din vânzări fără TVA)
I. Venituri din vânzări, lei	18,000.0	15,000.0	11,111.1	3,000.0	6,888.9
II. Costul mijloacelor de producție, lei	8,448.5	6,720.7	2,858.4	1,727.7	5,590.1
III. Costul serviciilor mecanizate, lei	3,355.9	3,231.6	3,852.1	124.3	-496.2
IV. Costul operațiilor manuale, lei	139.2	119.4	97.2	19.8	42.0
V. Alte costuri și taxe, lei	3,610.0	3,610.0	3,610.0	0.0	0.0

VI. Cheltuieli neprevăzute, lei (II+III+IV+V)*5%)	777.7	684.1	520.9	93.6	256.8
VII. Consumuri variabile + fixe, lei (II+III+IV+V+VI)	16,331.2	14,365.9	10,938.6	1,965.4	5,392.7
VIII: Profit brut, lei (I-VII)	1,668.8	634.1	172.5	1,034.6	1,496.2
IX: Rentabilitate, % (VIII / VII*100%)	10.2%	4.4%	1.6%	5.8%	8.6%
Recolta planificată, t / ha	6.00	5.00	4.00	1.0	2.0
Costul unitar, lei / t	2,721.87	2,873.17	2,734.65	-151.3	-12.8

Sursa: Elaborată de grupul de autori

Orzul este o cultură cu solicitări medii de azot și reieșind din aceste considerente în anul curent va fi posibil de înregistrat o rentabilitate minimă de la cultivarea lui. Fermierii care dețin animale pot spori rentabilitatea din contul dezvoltării lanțului valoric și diversificării produselor de origine animală.

Tabelul 4. Analiza comparativa pentru cultura - porumb boabe

Specificare	Tehnologia analizată în condițiile anului 2023 (inclusiv TVA)			Tehnologia recomandată în comparație cu:	
	Tehnologia recomandată	Tehnologia aplicată în exploatațiile consolidate	Tehnologia aplicată în exploatațiile mici (neplătitori de TVA - venituri din vânzări fără TVA)	Tehnologia aplicată în exploatațiile consolidate	Tehnologia aplicată în exploatațiile mici (neplătitori de TVA - venituri din vânzări fără TVA)
I. Venituri din vânzări, lei	24,000.0	19,200.0	11,851.9	4,800.0	12,148.1
II. Costul mijloacelor de producție, lei	10,069.3	8,169.3	2,223.6	1,900.0	7,845.7
III. Costul serviciilor mecanizate, lei	4,148.6	3,954.3	4,309.3	194.3	-160.7
IV. Costul operațiilor manuale, lei	132.0	97.2	108.0	34.8	24.0
V. Alte costuri și taxe, lei	3,610.0	3,610.0	3,610.0	0.0	0.0
VI. Cheltuieli neprevăzute, lei (II+III+IV+V)*5%)	898.0	791.5	512.5	106.5	385.4
VII. Consumuri variabile + fixe, lei (II+III+IV+V+VI)	18,857.9	16,622.3	10,763.5	2,235.5	8,094.4
VIII: Profit brut, lei (I-VII)	5,142.1	2,577.7	1,088.4	2,564.5	4,053.7
IX: Rentabilitate, % (VIII / VII*100%)	27.3%	15.5%	10.1%	11.8%	17.2%
Recolta planificată, t / ha	7.50	6.00	4.00	1.5	3.5
Costul unitar, lei / t	2,514.38	2,770.39	2,690.86	-256.0	-176.5

Sursa: Elaborată de grupul de autori

Anul acesta este avantajos pentru cultivarea porumbului pentru boabe. Totodată, pe piețele regionale și internaționale se constată o cerere mai sporită la boabe de porumb, ceea ce se manifestă prin prețul mai avantajos de achiziții a porumbului.

Important, în cazul cultivării porumbului cu semințe autohtone este mul mai ieftin (practic cu cca. 2000 lei la hectar) dar sunt și riscuri - înainte de recoltare cedează mai dificil umiditatea ceea ce îngreunează procesul de recoltare și sporește riscul pierderilor din calitate a boabelor de porumb. Genetica și selecția locală, precum și cercetarea trebuie să elimine aceste riscuri, deoarece semințele sunt de calitate și sunt mult mai pretabile la condițiile de secetă tot mai frecvente în RM.

Un lucru negativ este faptul că fermierii mici și medii nu utilizează fertilizanți la cultivarea porumbului, ceea ce din start compromite recoltele și scade considerabil rentabilitatea culturii date. Porumbul este o cultură iubitoare de căldură, umiditate și necesită fertilizare pentru recolte stabile.

Tabelul 5. Analiza comparativa pentru cultura - soia

Specificare	Tehnologia analizată în condițiile anului 2023 (inclusiv TVA)			Tehnologia recomandată în comparație cu:	
	Tehnologia recomandată	Tehnologia aplicată în exploatațiile consolidate	Tehnologia aplicată în exploatațiile mici (neplătitori de TVA - venituri din vânzări fără TVA)	Tehnologia aplicată în exploatațiile consolidate	Tehnologia aplicată în exploatațiile mici (neplătitori de TVA - venituri din vânzări fără TVA)
I. Venituri din vânzări, lei	18,750.0	16,500.0	13,888.9	2,250.0	4,861.1
II. Costul mijloacelor de producție, lei	8,072.2	6,577.0	3,811.2	1,495.2	4,261.0
III. Costul serviciilor mecanizate, lei	4,142.3	4,102.3	4,817.0	40.0	-674.7
IV. Costul operațiilor manuale, lei	60.2	50.6	36.0	9.6	24.2

V. Alte costuri și taxe, lei	3,610.0	3,610.0	3,610.0	0.0	0.0
VI. Cheltuieli neprevăzute, lei ((II+III+IV+V)*5%)	794.2	717.0	613.7	77.2	180.5
VII. Consumuri variabile + fixe, lei (II+III+IV+V+VI)	16,679.0	15,057.0	12,887.9	1,622.0	3,791.1
VIII: Profit brut, lei (I-VII)	2,071.0	1,443.0	1,001.0	628.0	1,070.1
IX: Rentabilitate, % (VIII / VII*100%)	12.4%	9.6%	7.8%	2.8%	4.7%
Recolta planificată, t / ha	2.50	2.20	2.00	0.3	0.5
Costul unitar, lei / t	6,671.60	6,844.08	6,443.97	-172.5	227.6

Sursa: Elaborată de grupul de autori

Soia este o cultură extrem de benefică pentru asolament, dar spre regret suprafețele însămânțate în RM s-au redus considerabil. Soia este pretențioasă față de umiditate și îmburuienire, ceea ce este dificil de asigurat și acești factori limitează suprafețele cultivate.

În RM cu părere de rău există foarte multă soia cultivată modificată genetic și estimările sunt la 55-65% din totalul suprafețelor însămânțate, ceea ce este extrem de rău și mai puțin durabil.

Tabelul 6. Analiza comparativa pentru cultura - rapiță de toamnă

Specificare	Tehnologia analizată în condițiile anului 2023 (inclusiv TVA)			Tehnologia recomandată în comparație cu:	
	Tehnologia recomandată	Tehnologia aplicată în exploatațiile consolidate	Tehnologia aplicată în exploatațiile mici (neplătitori de TVA - venituri din vânzări fără TVA)	Tehnologia aplicată în exploatațiile consolidate	Tehnologia aplicată în exploatațiile mici (neplătitori de TVA - venituri din vânzări fără TVA)
I. Venituri din vânzări, lei	28,800.0	23,040.0	18,000.0	5,760.0	10,800.0
II. Costul mijloacelor de producție, lei	11,703.5	9,793.8	7,497.9	1,909.7	4,205.6
III. Costul serviciilor mecanizate, lei	3,673.4	3,576.2	4,175.0	97.2	-501.5
IV. Costul operațiilor manuale, lei	168.1	126.1	102.7	42.0	65.4
V. Alte costuri și taxe, lei	3,610.0	3,610.0	3,610.0	0.0	0.0
VI. Cheltuieli neprevăzute, lei ((II+III+IV+V)*5%)	957.7	855.3	769.3	102.4	188.5
VII. Consumuri variabile + fixe, lei (II+III+IV+V+VI)	20,112.7	17,961.4	16,154.8	2,151.3	3,957.9
VIII: Profit brut, lei (I-VII)	8,687.3	5,078.6	1,845.2	3,608.7	6,842.1
IX: Rentabilitate, % (VIII / VII*100%)	43.2%	28.3%	11.4%	14.9%	31.8%
Recolta planificată, t / ha	4.00	3.20	2.70	0.8	1.3
Costul unitar, lei / t	5,028.17	5,612.93	5,983.25	-584.8	-955.1

Sursa: Elaborată de grupul de autori

Rapița de toamnă este o cultură interesantă în asolament prin recoltarea timpurie și posibilitatea de pregătire corectă și bună a terenului pentru următoarea cultură. Suprafețele cultivate cu rapiță variază de la an la an, deoarece perioada optimă de semănat este sfârșitul lunii August – Septembrie – perioada când frecvent sunt secete și este imposibil de a însămânța rapița.

Tabelul 7. Analiza comparativa pentru cultura - floarea soarelui

Specificare	Tehnologia analizată în condițiile anului 2023 (inclusiv TVA)			Tehnologia recomandată în comparație cu:	
	Tehnologia recomandată	Tehnologia aplicată în exploatațiile consolidate	Tehnologia aplicată în exploatațiile mici (neplătitori de TVA - venituri din vânzări fără TVA)	Tehnologia aplicată în exploatațiile consolidate	Tehnologia aplicată în exploatațiile mici (neplătitori de TVA - venituri din vânzări fără TVA)
I. Venituri din vânzări, lei	21,760.0	18,360.0	12,592.6	3,400.0	9,167.4
II. Costul mijloacelor de producție, lei	5,835.0	5,035.0	3,435.0	800.0	2,400.0
III. Costul serviciilor mecanizate, lei	3,844.5	3,780.9	4,236.4	63.6	-391.9
IV. Costul operațiilor manuale, lei	78.5	63.7	40.1	14.8	38.4
V. Alte costuri și taxe, lei	3,610.0	3,610.0	3,610.0	0.0	0.0
VI. Cheltuieli neprevăzute, lei ((II+III+IV+V)*5%)	668.4	624.5	566.1	43.9	102.3
VII. Consumuri variabile + fixe, lei (II+III+IV+V+VI)	14,036.3	13,114.0	11,887.6	922.3	2,148.8

VIII: Profit brut, lei (I-VII)	7,723.7	5,246.0	705.0	2,477.7	7,018.6
IX: Rentabilitate, % (VIII / VII*100%)	55.0%	40.0%	5.9%	15.0%	49.1%
Recolta planificată, t / ha	3.20	2.70	2.00	0.5	1.2
Costul unitar, lei / t	4,386.36	4,857.05	5,943.78	-470.7	-1,557.4

Sursa: Elaborată de grupul de autori

Floarea soarelui este o cultură cu un nivel de rentabilitate avantajos, dar care este un rău premergător pentru alte culturi. În RM suprafețele cultivate cu floarea soarelui sunt extrem de mari, ceea ce duce la o rotație dificilă a culturilor agricole și scăderea treptată a fertilității / calității solurilor autohtone.

În prezent, prețul de achiziție al semințelor de floarea soarelui este extrem de jos și acest fapt va duce la înregistrarea unei rentabilități mult mai joase comparativ cu anii precedenți.

Un aspect negativ este faptul, că în structura suprafețelor însăși floarea soarelui deține 25-40% (în dependență de gospodărie și zonă), ceea ce este extrem de negativ și riscant, deoarece floarea soarelui nu este un premergător bun și din start anul viitor nu vom putea înregistra recolte avantajoase.

Concluzia finală este că cei mai afectați de reziliența economică și climatică, precum și de scăderea drastică a prețurilor la cereale sunt fermierii micro, mici și cei medii ce cultivă cereale (pentru restul care cultivă fructe și legume nu se atestă această situație). Totodată, fermierii mici ce practică activitatea zootehnică au posibilitatea să utilizeze cerealele la creșterea animalelor prin dezvoltarea lanțului valoric, iar prețul la producția animalieră este avantajos, deoarece se bucură de o cerere sporită.

Tabelul 8. Analiza veniturilor din vânzări și costurilor estimative în mediu pentru cultivarea 7 culturi principale de câmp în toate tipurile de întreprinderi pentru anul 2023, suprafața 1 ha

Nr.	Specificarea culturilor cu aplicarea tehnologiei recomandate	Venituri din vânzări medii în toate formele de întreprinderi, lei/ha cu TVA	Costul vânzărilor medii în toate formele de întreprinderi, lei/ha (cu TVA)						Profit, lei/ha	Rentabilitatea economică, %
			total	inclusiv						
				mijloace de producere	servicii mecanizate	operații manuale	alte costuri (inclusiv plata de arendă)	cheltuieli nepre-văzute		
1	Grâu de toamnă alimentară	16,916.7	15,102.1	7,014.9	3,625.5	132.6	3,610.0	719.1	1,814.6	12.0%
2	Grâu de toamnă furajer	15,466.7	14,065.9	6,051.8	3,608.3	126.0	3,610.0	669.8	1,400.8	10.0%
3	Orz de toamnă furajer	13,055.6	12,652.2	4,789.6	3,541.9	108.3	3,610.0	602.5	403.3	3.2%
4	Porumb	15,525.9	13,692.9	5,196.4	4,131.8	102.6	3,610.0	652.0	1,833.0	13.4%
5	Soia	15,194.4	13,972.5	5,194.1	4,459.7	43.3	3,610.0	665.4	1,222.0	8.7%
6	Rapiță	20,520.0	17,058.1	8,645.8	3,875.6	114.4	3,610.0	812.3	3,461.9	20.3%
7	Floarea soarelui	15,476.3	12,500.8	4,235.0	4,008.7	51.9	3,610.0	595.3	2,975.5	23.8%

Sursa: Elaborată de grupul de autori

Estimările veniturilor din vânzări și costurilor în mediu pentru cultivarea 7 culturi principale de câmp în toate tipurile de întreprinderi pentru anul 2023 au fost efectuate în baza datelor tabelor 7-13 datele estimate pentru tehnologia aplicată în exploatațiile consolidate și tehnologia aplicată în exploatațiile mici (neplătitori de TVA - venituri din vânzări fără TVA) în baza mediei aritmetice.

Concluzii și recomandări

În perioada anilor 2022-2023, pe piața din Republica Moldova a existat o incertitudine foarte mare, care nici în cele mai de succes cărți de management sau de gestionare a riscurilor nu sunt descrise atâtea riscuri câte au existat și mai persistă în țara noastră și cu care s-au confruntat antreprenorii agricoli.

Dacă este să enumerăm toate riscurile din anii 2022-2023, atunci ne referim, în primul rând la consecințele pandemiei, războiul din țara vecină Ucraina (care a dus la perturbarea și scumpirea

logisticii deoarece o mare parte din mijloacele de producere se importau prin Odessa), criza energetică (scumpirea exorbitantă a tot ce este legat de resurse energetice și în special a gazului și electricității), criza economică (ce a dus la mărirea inflației și scumpirea creditelor - resursele disponibile de creditare care nu au fost din abundență, iar cele existente erau extrem de scumpe) și nu în ultimul rând, seceta teribilă din anul 2022 (precum și consecințele neepuizate a secetei din anul 2020) și parțial 2023.

Producătorii agricoli trebuie să înțeleagă dificultățile afacerilor agroindustriale prin asigurarea unui management impecabil ce ține de optimizarea costurilor (în special pentru îngrășăminte minerale / combustibil prin trecerea cât mai rapidă la agricultura conservativă, rotația culturilor / asolamentul, eficientizarea protecției integrate a plantelor contra bolilor și dăunătorilor, și nu în ultimul rând integrarea afacerii / produselor în lanțurile valorice pentru practicarea afacerilor integrate), aprovizionarea la prețuri avantajoase cu inputuri agricole, disciplină tehnologică și, în special, excluderea totală a creditelor tehnice oferite de furnizori (scumpesc cu 15-25% costul mijloacelor de producere).

Agricultura reprezintă sectorul economiei naționale, care este cel mai vulnerabil și expus față de riscurile naturale / schimbările climatice, criza energetică și pandemie, crizelor regionale și războiului din țara vecină. Factorul principal ce determină mărimea, calitatea și stabilitatea producției agricole în Republica Moldova îl constituie condițiile agro-climaterice, în special, lipsa de umiditate condiționată în mare măsură de secete, prezența căroră devine tot mai dezastruoasă și cu consecințe severe. Secetele temporare au devenit un fenomen natural destul de periculos și poartă un caracter aproape cronic.

Toate aceste cumulativ au un efectiv negativ asupra dezvoltării sectorului agricol autohton în genere și cel mai tare se răsfrânge asupra gospodăriilor țărănești, care nu pot rapid să depășească aceste obstacole fără un suport adecvat și real al statului și donatorilor externi orientat la asociere și cooperarea lor.

Fermierii modernizează procesele de business în întreprindere foarte lent în ultimii ani, deoarece situația financiară a exploatațiilor și situația din țară, precum și din afara ei au influențat direct dezvoltarea sectorului agricol. Producția agricolă a Republicii Moldova este dependentă în întregime de importul de produse de uz fitosanitar și fertilizanți, semințe și combustibil, ceea ce are un impact negativ asupra competitivității produselor agro-alimentare moldovenești.

Fermierii mici și medii se confruntă cu probleme: oficializarea afacerii, administrarea operațională și eficientă, eficientizarea modelului de business, accesarea resurselor financiare, selectarea corectă a investițiilor reieșind din strategia de dezvoltarea a propriei întreprinderi (care mulți nu o au) și direcțiile de dezvoltare a consumului pentru piețele curente de comercializare și anticiparea dezvoltării viitoare.

În realitate lucrurile stau mult mai complexe și este necesar să înțelegem de ce sunt posibile aceste importuri și cum pot fi diminuate. În continuare sunt formulate unele concluzii generale și constatări sectoriale importante pentru facilitarea comerțului cu produse cerealiere și oleaginoase:

1. Concurența este extrem de pronunțată în rândul producătorilor mici și mijlocii de cereale și în acest context impune cooperarea pe partea de business a lor pentru dezvoltarea sustenabilă în comun a sectorului prin investiții și dezvoltarea lanțurilor valorice orientate la sporirea competitivității produselor cerealiere / oleaginoase;
2. Problema cea mai mare pentru fermieri din sectorul de cereale și culturi oleaginoase este competitivitatea joasă a produselor, ceea ce face mult mai dificil comercializarea lor și deseori la prețuri derizorii. Tehnologiile învechite și extensive, concurența acerbă din bazinul Mării Negre, costurile înalte la mijloace de producere pentru agricultură din RM, creditele scumpe și crizele existente au un efect major asupra sectorului și produsele autohtone sunt mult mai scumpe din cauza recoltelor scăzute și administrării ineficiente a exploatațiilor agricole, în special în cazul fermierilor micro, mici și medii;
3. Competitivitatea scăzută este cauzată de creditele extrem de scumpe pentru investiții și mijloace circulante, inputurile agricole cele mai scumpe din zona bazinului Mării Negre, crizele locale și regionale frecvente fără un mecanism eficient de compensare și ajutorare, tehnologiile extensive

de cultivare a cerealelor și nu în ultimul rând organizarea proastă a comunicării și colaborării între actorii lanțurilor valorice. Guvernul trebuie să intervină în cazurile când sunt creșterile exorbitante la inputurile agricole prin alocarea de compensații (reducerea de TVA la îngrășăminte, compensarea accizei la motorină), astfel stimulând aplicarea tehnologiilor mai intensive ce în final vor duce la recolte mult mai înalte și indirect acumulări mult mai mari la bugetul de stat (prin taxe și impozite mărite);

4. Fermierii mici și medii tot timpul sunt vulnerabil și cel mai afectați la cataclismele care au loc în businessul agricol atât local, cât și regional / internațional. Fermierii mici care cultivă doar cereale vor fi afectați destul de tare, iar cei ce cultiva culturi agricole de valoare înaltă (legume, pomușoare, fructe (la mere sunt riscuri în dependență de ce tehnologie aplică)) mai puțin vor fi afectați. Un lucru îmbucurător, fermierii mici și medii cu afaceri complexe și integrate în lanțurile valorice, care cultivă cereale și dețin animale la creștere și îngrășare vor putea avea unele efecte pozitive prin faptul că este dezvoltat lanțul valoric la cereale și produsele de origine animală se bucură de cerere și au preț mult mai avantajos, astfel profitabilitatea generală a exploatației agricole va fi mai avantajoasă.

Un lucru este cert, toate crizele și aspectele negative influențează dezvoltarea sectorului culturilor de câmp din RM în toate tipurile de gospodării agricole, iar exploatațiile agricole micro (până la 2 hectare), mici (2.1-10 hectare) și medii (10.1-50 hectare) sunt cele mai afectate și cel mai greu supraviețuiesc în astfel de situații.

Recomandări operaționale și de lungă durată pentru dezvoltarea durabilă și competitivă a sectorului vegetal (culturi cerealiere și oleaginoase pentru fermieri mici și medii):

1. Concurența în sector este un lucru benefic și facilitează dezvoltarea competitivă a afacerilor agricole. În aceste condiții nu toate exploatațiile își pot mobiliza resurse financiare necesare pentru implementarea proiectelor investiționale orientate la sporirea competitivității. Instituțiile statului și în comun cu donatorii trebuie să diversifice instrumentele de finanțare a investițiilor la diferite condiții și să asigure accesibilitatea lor pentru diferite tipuri și mărimi ale exploatațiilor agricole. Acest lucru este dificil să fie realizat pentru fermierii micro, mici și medii și afacerile lor sunt cele mai vulnerabile în contextul rezilienței economice și climatice;
2. Un lucru important și de o necesitate stringentă este îmbunătățirea organizării în interiorul sectorului de cereale / culturi oleaginoase prin eficientizarea comunicării și parteneriatelor / relațiilor / activităților între actori pentru toate lanțurile valorice. În acest sens este necesar să fie revizuit cadrul legal și perfecționată legea privind Crearea și funcționarea Consiliilor pe produs, unde rolul decisiv în organizarea sectorială trebuie să revină producătorilor și procesatorilor reprezentați prin asociații profesioniste pe produs, exportatori și furnizori, iar organizațiile publice să fie parte componentă la discuții pentru asigurarea îmbunătățirii și facilității dezvoltării durabile;
3. Guvernul trebuie să intervină pe piața comercializării cerealelor prin procurarea cerealelor pentru rezerva de stat și de a impulsi dezvoltarea comerțului în perioadele dificile de activitate (necesitate de ajustare a mecanismului de intervenții și să fie mult mai operațional și eficient acest proces extrem de important);
4. Crearea și dezvoltarea unui sistem de analiză economică / marketing a sectorului și piețelor regionale în domeniul cerealelor (și nu numai) pentru informarea și gestionarea competitivă a afacerilor agricole prin primirea argumentată a deciziilor la nivel de exploatații agricole și la nivel de lanțuri valorice. Este important ca acest sistem să includă o platformă operațională pentru comunicare și transfer rapid și eficient de cunoștințe și tehnologii;
5. Strategic pentru sectorul cerealier autohton este sporirea eficienței sectorului și cel mai important a competitivității lui prin intermediul următoarelor acțiuni:
 - ✚ Promovarea și facilitarea implementării sistemelor agricole prietenoase mediului, care permit reducerea rezilienței economice și în special a celor climatice pentru sectorul vegetal (culturi de câmp). Pentru dezvoltarea sustenabilă / durabilă a agriculturii este necesară revizuirea esențială a subvenționării agriculturii (în special modul de exploatare a terenurilor agricole) care este orientată la menținerea și îmbunătățirea fertilității solului

- prin implementarea sistemelor ecologice și conservative de agricultură (no-till, mini-till, strip-till);
- ✚ Mărirea numărului de culturi de câmp în asolament și asigurarea unei rotații veritabile, deoarece acest fapt este extrem de important pentru sporirea calității solului, precum și includerea unor premergători buni pentru sporirea nivelului de recolte la unitate de suprafață;
 - ✚ Promovarea dezvoltării sectorului zootehnic va contribui la creșterea necesarului în culturi furajere și astfel vor fi diversificate culturile cultivate, iar îngrășămintele organice vor permite îmbunătățirea structurii solului pentru asigurarea dezvoltării durabile a exploatațiilor agricole;
 - ✚ Facilitarea adoptării practicilor agricole prietenoase mediului și încurajarea implementării lor de către fermieri prin diferite instrumente financiare și subvenții suplimentare care vor permite asigurarea dezvoltării durabile a sectorului agricol și protecția mediului înconjurător;
 - ✚ Facilitarea și susținerea producătorilor de material semincer autohton cu rezistență sporită în primul rând la seceta. Materialul semincer furnizat de către producătorii locali este mult mai accesibil în special pentru fermierii mici și medii (dezvoltarea modelului din România pentru promovarea producerii din soiurile autohtone Eco Ruralis - <https://www.ecoruralis.ro/>);
 - ✚ Intensificarea cercetărilor și propunerilor aplicative din partea instituțiilor de cercetare la promovarea cultivării sorgului, deoarece este o cultură mult mai rezistentă la secetă, bună pentru furajarea animalelor, extracție de etanol și mult mai simplu de recoltat cu hederul de la cereale, fapt ce permite recoltarea într-un termen restrâns și cu costuri mult mai reduse.
6. Facilitarea și încurajarea calitativă a cooperării pe partea de business în special al fermierilor mici și medii, unde lipsește cooperarea operațională orientată la dezvoltarea afacerilor în comun (necesitate pentru optimizarea costurilor);
 7. Un rol decisiv la organizarea sectorului și comerțului cu cereale o au companiile de consultanță, treiderii și asociațiile de produs pentru perfecționarea cadrului legal și facilitarea dezvoltării durabile a lui. Asociațiilor de produs le revine un rol important, deoarece sectorul necesită studii specializate, acces la informații operaționale de pe piețele regionale și alte informații de piață / marketing.
 8. Un rol cheie în viitor pentru instituțiile publice, asociații și actori importanți ai lanțurilor valorice trebuie să fie concentrat la optimizarea costurilor de logistică și costurilor la inputurile agricole, căci doar astfel vom spori competitivitatea în general a sectorului care este destul de complex și foarte multe sectoare depinde de reușita / succesul acestui sector;
 9. Crearea premiselor pentru dezvoltarea concurenței în rândul companiilor exportatoare de cereale și reducerea monopolurilor sau înțelegerilor de cartel la formarea prețurilor la achiziționarea cerealelor pe piața locală;
 10. Încurajarea și facilitarea dezvoltării afacerilor agricole integrate în lanțurile valorice în sectorul de cereale prin subvenții preferențiale și la condiții avantajoase, astfel se va limita dezvoltarea afacerilor agricole care au la bază producerea doar materiei prime și sunt de obicei cele mai riscante și afectate în condițiile de criză și reziliente;
 11. Facilitarea dezvoltării fondurilor de garantare a creditelor și revoluționarea / eficientizarea asigurării riscurilor în agricultură – aceste două deziderate stopează și reduce interesul antreprenorilor de a dezvolta afacerile agricole;
 12. Guvernul și donatorii trebuie să identifice resurse pentru compensarea sau ajutorarea fermierilor micro, mici și medii cu inputuri agricole în situații de crize comune profunde prin asigurarea deținătorilor de animale cu furaje, iar a producătorilor de culturi de câmp - cu semințe sau îngrășămintele minerale. Toate acestea le va permite să supraviețuiască mult mai sigur în situațiile de incertitudine, iar aplicarea de inputuri de calitate va permite testarea lor,

precum și convingerea mult mai adecvată a micilor fermieri să utilizeze inputuri de calitate și în dozele argumentate.

Un lucru cert și necesar orientat la dezvoltarea durabilă a sectorului de cereale și comerțului cu cereale se poate asigura prin eficientizarea dialogului între toți actorii lanțurilor valorice și facilitarea dezvoltării parteneriatelor strategice și durabile în sector.

Sporirea competitivității sectorului autohton de cereale va permite soluționarea tuturor lacunelor și impedimentelor actuale în dezvoltarea sustenabilă a exploatațiilor agricole. Acest deziderat destul de complex de realizat necesită eforturi conjugate ale tuturor actorilor lanțurilor valorice prin asociere și cooperare și discuții constructive și eficiente cu autoritățile publice și donatorii pentru crearea unui cadru legal facilitator și eficient de activitate ce are la bază parteneriate și dezvoltarea încrederii între părțile componente ale lanțurilor valorice.

Mulțumiri: Cercetarea este finanțată de Programul Erasmus+, Acțiunea Jean Monnet Chair „Fostering European Union Leadership and Management for Sustainable Development in the context of European Integration”, EUleadSD, nr.101126990.

Disclaimer: Sprijinul acordat de Comisia Europeană pentru elaborarea acestei publicații nu constituie o aprobare a conținutului, care reflectă doar opiniile autorilor, iar Comisia nu poate fi trasă la răspundere pentru orice utilizare a informațiilor conținute în aceasta.

Referințe

1. Zbancă A., Panuța S., Morei V., Fala Iu., Stratan A., Litvin A. (2017). Bugetarea activităților din sectorul vegetal al Republicii Moldova. Chișinău: Editura Bons Offices, 250 pag.
2. Zbancă A. (2014). Elaborarea bugetelor generice pentru afaceri în domeniul agriculturii de valoare înaltă, Ghid informativ, Proiectul Competitivitatea Agricolă și Dezvoltarea Întreprinderilor (ACED), Contractul: AID-117-C-11-00001, Chișinău 2013-2014.